

HERNING

KOMMUNE

STISYSTEMET FRA RIND TIL ARNBORG

RUNDT I NATUREN

VELKOMMEN TIL RIND Å

- et samarbejde imellem private lodsejere og offentlige myndigheder.

Besøgende bydes velkommen til et af Midtjyllands smukkeste å-landskaber. Området er blevet gjort tilgængeligt takket være en positiv indstilling fra såvel små som store lodsejere i området. Der er således etableret adgangsveje til steder som ellers er utilgængelige for offentligheden.

Samarbejdet er startet omkring den "Grønne jobpulje". Et naturprojekt til forbedring af engene ved åen. Ved at fælde pilekrat, sætte nye hegn og lade kreaturer afgræsse arealerne er det lykkedes at genskabe engene ved Rind å. Projektet blev starten på et positivt samspil imellem private og en række offentlige myndigheder.

Rind Å udspringer i Tanderupkær syd for Havnstrup og forenes med Skjern Å sydvest for Arnborg. Landskabet mod vest og mod nord er en del af Skovbjerg Bakkeø; et morænelandskab formet af den næstsidste istid for ca. 100.000 år siden. Rind Ådal og hedesletten mod øst og syd er en del af den store Arnborg hedeslette, skabt af smeltvandsstrømme fra den sidste istid for 13-15.000 år siden. Efter istiden skabtes på begge sider af ådalen store områder med flyvesander eller vandrekitter, som endnu ses i plantagerne.

I oldtiden var der gode muligheder for jagt og fiskeri langs åen. Der er spor efter mange bopladser langs ådalen. Det gælder især ved Rind Kirke og mellem Arnborg Kirke og Skjern Å.

Før hedeopdyrkningsens begyndelse for 200 år siden lå hedegårdene endnu langs ådalen, f. eks. Svendlund, Høgildgård og Birkebæk på vestsiden og Rind Præstegård og Kideris Møllegård på østsiden.

I 1600-1700 tallet har heden formentlig nået sin største udbredelse og skoven var næsten forsvundet. Kun lidt egepur eller egekrat på skrænterne ned mod åen og ved Taulund syd for Lind var tilbage. Men gamle stednavne som Svendlund, Holt,

Birkebæk og Lind fortæller os, at området har været skovrigt, og i moserne har man fundet stød og stammer efter store egetræer.

Omkring 1800 udskiftedes de store fælles heder og opdyrkningen begyndte i det små. Men den største forandring af landskabet omkring Rind Å skete med Det Danske Hedeselskabs dannelse og aktiviteter på egnen.

Moderne landbrug og plantagedrift omgiver i dag Rind Å. I selve ådalen udnyttes åvandet af to større dambrug ved Kideris og Høgild. Engene og skrænterne anvendes delvis til kreaturgræsning. Den omfattende naturpleje i ådalen har til formål at bevare en åben ådal med gode muligheder for en rig flora og fauna. Desuden arbejdes der ihærdigt på at forbedre vandkvaliteten og fiskebestanden i åen.

Om plantagerne

Det Danske Hedeselskab erhvervede Nordre Høgildgård i 1868. Hermed begyndte tilplantningen af det store plantagekompleks, som i dag omfatter ca. 3000 ha. Komplekset består af en række plantager: Høgildgård Plantage (1868), Harreskoven (1873), Rind Plantage (1873), Holt Plantage (1873), Birkebæk Plantage (1875) og Jyndevad Plantage (1901). For Dalgas og Hedeselskabet blev Hjortsballe Høje, syd for Studsgård, et symbolsk sted. Her oplevede Dalgas i 1867 de vidtstrakte heder omkring højene og netop her skulle han have besluttet at begynde det nystiftede hedeselskabs virke. På Hjortsballe Høje står to mindestene efter Hedeselskabets 25 års jubilæum i 1891 og for selskabets 50 års jubilæum i 1916.

Plantagerne blev oprindeligt tilplantet med bjergfyr. Denne nøjsomme art kunne overleve det barske klima og den dårlige jordbund. Flere steder ses i skrænterne flotte profiler af hedejorden. Øverst ses det mørke morlag med lyngens rødder.

Dernæst kommer et 20-30 cm tykt lag med blegsand, hvis metaller og næringssalte er opløst af det nedsivende, kulsyreholdige regnvand. Under blegsandet ses det mørke og for planterne uigennemtrængelige lag af al, som er dannet ved at de udvaskede metaller og salte er kittet sammen med jordpartiklerne. Nedenunder ses det røde undergrundssand eller morænesand. Denne udvasknings-proces kaldes for podsolering.

Om plantagernes udnyttelse

I 1890 begyndte man at brænde trækul af det udtyndede bjergfyr fra plantagerne. I de første år brændte man kullene i jordmiler, men fra 1899 gik man over til at brænde i murede ovne, hvilket også gjorde det muligt at udvinde trætjære ved brændingen. Den første ovn, opført 1899, var efter russisk model, men de følgende år opførtes tre ovne af samme type, som de to restaurerede tjærevne i Hesselvig Plantage, ved Skarrild. Flere steder i distriktets plantager opførtes sådanne kulmiler eller tjærevne.

Jordmiler

Tjærevov

Der er fra plantagekomplekset leveret meget tømmer af fin kvalitet.

De senere års fald i træpriserne har efterhånden gjort bi-indtægterne fra jagt, salg af fiskekort og andre fritidsaktiviteter til en særdeles kærkommen indtægt.

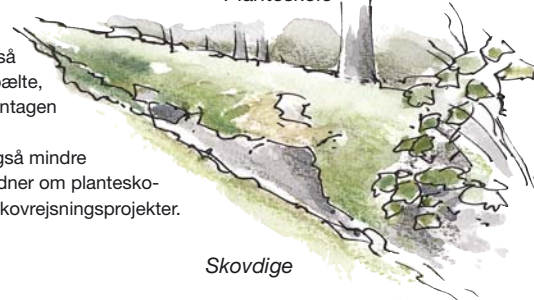
Om skovdiger

Flere steder langs Høgildgårdvej ses skovdiger, som havde til formål at indhegne skoven. Digerne skulle være 27 alen (1,6 m) høje og stå med næsten lodrette sider, så får og græssende kreaturer ikke gik over. Tørvene til skovdigerne blev gravet udenfor digerne, så der blev et brandbælte, der beskyttede plantagen mod hedebrande.

I plantagerne ses også mindre digeanlæg. Dette vidner om planteskoler, under de store skovrejsningsprojekter.

Planteskole

Skovdige

Om engen - dens fortid og nutid

En tydelig naturtype i området er engene langs vandløbene. Enge er en naturtype som findes på våde arealer, oftest i ådalen eller ved søbredder. Den naturlige eng er karakteristisk ved mange urter og græsser. Det skyldes at træerne ofte er helt eller delvis borte, og at der derved er meget lys til planterne. Den naturlige eng er ofte næringsrig, pga. aflejring fra åvandet eller udløb af næringsrigt vand fra skrænter. Da træerne, og dermed skoven, ofte vil overtage arealerne, er eng et resultat af anvendelsen. Da menneskene i Danmark ernærede sig ved jagt, var det overvejende de store "græssere" som urokse og elg der græssede på engene og dermed holdt træerne borte. De første store "græssere" der indfandt sig efter isen var dog rensdyr, og siden steppedyr som bison og vildhest. I dag har vi stadig krondyr og rådyr tilbage af de naturlige "græssere".

Mennesket nedsatte sig som dyreholdere i bondestenalderen - for ca. 6000 år siden. Da blev kvæg, får og geder en del af afgræsningsbilledet, og med de store "græsseres" forsvinden i middelalderen, er engen, og dens plante- og dyreliv, nu udelukkende et kulturprodukt, som er afhængig af især kvægets afgræsning. Et andet forhold der truer engen er, inddragelse af de våde arealer til dyrkningsjord, pga. muligheden for effektivt at dræne jorden. Dette er imidlertid noget man kun kan praktisere i en kortere årrække, da den naturlige engs store indhold af tørv herved "brænder" af og den dyrkbare jord sætter sig, så arealerne i løbet af få år igen er for vandlidende til at dyrke.

Om engvanding

For at øge udbyttet af hø fra engene har man, særligt i perioden 1800-1950, etableret engvanding. Princippet i engvanding er, at åvandet efter opstemning

ledes ind i en gravet kanal med lavt fald. Da de naturligt slyngede åløb oftest har et noget større fald og de tilbagelægger en længere strækning end de rette kanaler, opstår der efter få km en betydelig niveauforskel mellem åen og kanalen. Arealet mellem åen og kanalen kan da kunstvandes ved overrisling, hvor vandet ledes ud over engenes overflader i små vandrender, der kun er få cm dybe. Engenes overflader blev nivelleret ud i 6-8 m brede rygge med en rende på toppen og en opsamlingsrende i bunden, hvorfra overskudsvandet kunne ledes til arealet nedenfor. Med engvanding kunne høslættet øges betydeligt. Man regner med, at der i Danmark omkring 1900, hvor engvandingen var mest udbredt, har været 600 km engvandingskanaler og det bevandede areal har været på omkring 10.000 ha.

Engvanding ved Rind Å.

I området er der eksempler på meget tidlige engvandingsanlæg. I 1843 lavede Chr. Skovbjerg en engvandingskanal langs Søby Å (ved pkt. 15) forbi Skovbjergs marker. Vandet løftedes op i kanalen med et såkaldt strømhjul. Kanalen kan følges ved adgang fra hovedvejen og det sidste stykke mod Arnborg. Flere steder langs Rind Å syd for Kiderisvej ved Bærslund og ved Birkebæks udløb er der spor af engvandingsanlæg. Fra Skovbjerg og forbi Arnborg er der på begge sider af ådalen på flere steder en ret velbevaret kanal fra 1909. Tæt ved Birkebæks udløb i Rind Å kan man følge en engvandingskanal mod nord. Et stykke længere fremme kan man på den med træer stærkt tilgroede eng endnu se de hvælvede rygge efter overrislingsanlæggene. På skrænten kan iagttages vandingskanaler i 2 etager.

1 Kilen i Lind
Større kommunal bypark anlagt i 1990-91; i et tæt samarbejde imellem Højgårdsskolens elever, Lind borgerforening og Parkafdelingen. Parkens navn skyldes dens funktion som grøn kile imellem to boligområder. Parken er anlagt ud fra et ønske om multianvendelighed og stor naturpræget frodighed med frugtlunde, græssletter, pilelabyrinter, skovlunde, blomstrende hegn og en naturlegeplads.

2 Rind Kirke og Kjælle Casper
Rind Kirke er en typisk jysk kvaderstenskirke med romansk skib og kor, samt sengotisk tårn og våbenhus. Døroverliggerne er udsmykket med et kors. Under besættelsen i vinteren 1944-45 blev Rind Kirkes tårn benyttet af modstandsbevægelsen som radiofy. På Rind Kirkegård ligger Rinds sidste kæltring, Casper Madsen eller "Kjælle Casper", (1841-1923) begravet på fattiggårdens gravplads. Stenen står mod nordvest ved kirkediget. Kjælle Casper tilhørte natmandsfolket, som i 1800-årene var talrigt repræsenteret i Rind sogn. På Herning Museum er der et maleri af Casper og en del genstande udstillet.

3 Rind Kirkesti og Rind Præstegård
I 1979 blev Rind Kirkesti fredet for at sikre stiforbindelsen fra Kideris til Rind Kirke. Øst for stien ligger den gamle Rind Præstegård. Fra stien ses resterne af et gammelt havedige.

8 Skivehjul og sølvmonter fra Kideris
I mosen syd for Kideris fandt man ved tørvegravning i 1940 et helt og et halvt skivehjul af egetræ dateret til ca. 2800 f. Kr. Hjulene er udstillet på Herning Museum og har en diameter på 73,5 cm og er Nordeuropas ældste vognhjul. En kopi af vognen kan ses på Lindholm. **(O)**
Ved Kideris Mølle blev i 1901 fundet to poser med 199 speciedaler fra Chr. IVs tid. Yngste mønt er fra 1638.

9 Høgildgård og Høgildgård Plantage
I 1868 købte Hedeselskabet Nordre Høgildgård. Tilplantningen af Høgildgård Plantage blev straks påbegyndt og to planteskoler blev anlagt, hvis diger til beskyttelse mod vind og dyr eksisterer endnu. Syd for gården anlagde Dalgas en stor have på 4 tdr. Id. Formålet var at vise hedebebofknngen, hvorledes en have med læbælter kunne forbedre miljøet omkring hedegårdene. I dag 130 år senere er Høgildgårds have et helt enestående anlæg med meget flotte og kraftige træer af mange arter, smukke gangstier og udsigtspunkter mod Rind Å. Haveanlægget har desuden et meget rigt fugleliv. Haven er privat, men kan delvis ses fra Høgildgårdvej. Stien nord for Høgildgård går forbi den gamle mileplads, hvor man i 1890 begyndte at brænde trækul af det udtynkede bjergfyrr fra plantagen.

10 Dronning Louises Høj
Den 31. juli 1908 besøgte Frederik 8. og dronning Louise Hedeselskabets plantager ved Herning. Ved det lille bakkeparti kaldet Skallebjerg bad selskabets formand om dronningens tilladelse til at opkalde højen efter hende til "Dronning Louises Høj". Straks da dronningen havde givet sit minde hertil udfoldede Dannebrog sig fra en til lejligheden opsat flagstang af gran. Godsejer Pontoppidan takkede dronningen og lovede samtidigt, at højen for altid skulle ligge urørt og lyngklædt som et minde om heden. Der er efterfølgende opsat en mindesten på højen.

4 Oldtidsboplads
Området vest for Rind Præstegård er rigt på oldtidsboplads. Fra området er der gjort tre fund af danefæ: et rømspænde af bronze med indlagte glasstykker fra ca. 600 e. Kr., et lille kobber-smykke med Agnus Dei (Guds Lam) motiv i midten og et bronzekors fra tidlig kristen tid ca. 1050-1100. I Rind Å opgravedes i 1947 en 28 cm stor hjortetaksøkse fra jægerstenalderen. De betydeligste gravhøje er dog de to Hjortsballe Høje i Høgildgård Plantage. I begyndelsen af 1800-tallet udgravede ejeren af Store Voldsgård den ene af højene og fandt et stenkammer.

5 Rind Plantage
Plantagen blev påbegyndt i 1873 og er i dag på ca. 150 ha. Plantagen var oprindeligt et åbent indsø, som i 1790-erne blev tilplantet med marehalm og hjelme. I 1885 kunne tegneren J. la Cour tegne Rind Sande med parabelformede vandreklitter, som endnu ses mod sydvest i plantagen.

6 Fjederholt Å
Fjederholt Å er et af de få uregulerede vandløb. 137 ha blev fredet i 1973 for at bevare landskabsformerne og miljøet for faunaen. I 1993 blev en del af Rind Å omkring tillobet til Fjederholt Å ført tilbage i sit oprindelige snoede forløb, og der blev etableret gydebanker og anlagt lavvandede græs-bassiner til fædding af okker, som delvis kommer fra de tidligere brunkulsgrave ved Havnstrup.

7 Kideris Møllegård og møllekanalen
Kideris Møllegård er en gammel vandmølle, som udnyttede vandet fra Rind Å. Nord for gården og Kiderisvej er der endnu rester af den gamle mølledam med tilhørende kanal til møllen. To broer fører dels over møllekanalen, dels over Rind Å. Selve møllen findes ikke mere, men området blev fredet i 1975.

11 Birkebæk Plantage
Da Hedeselskabet sammen med Westenholz købte Birkebæk i 1874 begyndte en omfattende forsøgsvirksomhed med plantning af forskellige nåletræer på heden. Det viste sig hurtigt, at rødgranen blev det dominerende træ i hedeplantagerne. Rødgranen kunne ikke tåle lyngens omklamring og man fandt derfor på at plante østrigsk bjergfyr som ammetræ mellem rødgranerne. Bjergfyrrerne kunne i løbet af få år kvæle lyngen, men skulle efter yderligere nogle år borthugges for at give plads for rødgranen. Plantagen består i dag af en lang række nåletræarter ud over rødgran: ædelgran, grandis, douglas, sitka, serbisk gran og japansk lærk. Desuden benyttes løvtræerne eg og bøg. I 1930 oprettedes en lille fabrik, der fremstillede fyrrenåleolie, kaldet Danapinolie. Olien benyttedes til sæbe og parfume. Nicheproduktionen er i dag indstillet.

12 Mergelgravsbakkerne
Længere mod vest er der et højt, lyngklædt bakkeparti med flere store mergelgrave. Gravene er tørlagte og der er tydelige spor efter kørevej ind i gravene.

13 Birkebæk Rond
I Birkebæk Rond er der vest for den nedrevne skovridergård en opstemmet sø. Den er under stærk tilgroning med vandpileurt, dyndpadderokke og hænge-sæk med spaghnummos. Længere op af Ronden ses tydelige spor af engvandingskanaler og overrislings-render fra den tidligere moseforsøgsstation anlagt af Chr. Dalgas. I dag er Ronden fri natur under stærk tilgroning med mose.

14 Birkebæk Skovridergård
Da en af E. M. Dalgas' sønner, skovrider Chr. Dalgas flyttede ind på den gamle hedegård Birkebæk i 1885, blev gården indrettet til at huse Hedeselskabets maskinpark og på gården etableredes skovskole med elevboliger. En flyvesande vest for gården omskabtes til en stor, parklignende have, hvor fru Dalgas havde et væld af roser. Birkebæk Skovridergård blev nedrevet i 1968. Endnu anes fundamenter efter de nedrevne bygninger, og især havens forskellige træer har skabt et spændende miljø på tomten.

17 Arnborg Anlæg
Større anlæg etableret i et tæt samarbejde mellem Hedeselskabet og Arnborg Kommune i slutningen af 1940'erne. I anlægget var der oprindeligt festplads og boldbaner, men disse anvendes ikke mere. Anlægget er naturbaseret, anlagt på skrænterne ned mod Rind Å, med store skovtræer, skovsøer og enge, alt sammen forbundet af et tæt stisystem. I 1950 afsløredes en mindesten over Chr. Dalgas og hustru i det nyetablerede anlæg i Arnborg.

18 Arnborg Kirke
Arnborg er en typisk romansk kvaderstenskirke, der ligger meget smukt ved skrænten mod Rind Ådal. Arnborg Kirke har ikke noget tårn og er således en af "hedens kullede kirker". Kirkeklokken er derfor op-hængt i en galge på østgavlen. Døren fra våbenhuset til kirkerummet er jernbeslået og altertavlen er fra 1608 og udført af Ingvor Snedker.

19 Hjemstavns hus Arnborg
Huset er i de senere år blevet gennemrestaureret. Det blev opført i 1890, og fungerede i en kort periode som Købmandsforretning. Stedet var dengang centralt for egnens beboere. Det er nu indrettet dels som naturcenter, hvor der kan indhentes informationer om egnens seværdigheder, dels med en lille lokalhistorisk afdeling.

Det restaurerede hjemstavns hus

20 Nedergreen og Opdyrknings selskabet Arnborg Hedegård
På grenen mellem Skjern Å og Rind Å lå engang en hedegård kaldet Neder Green. Den blev i 1937 købt af Det Mosaiske Trossamfund, der indrettede opdyrknings selskabet Arnborg Hedegård, hvor unge mennesker fra byen kunne lære praktisk landbrug. Ved Hedeselskabets overtagelse i 1973 blev en del af området fredet.

23 Mørupstenen (Se oversigtskort)
En stor vandreblok, Mørupstenen, findes på en mark ved Mørup, syd for Snebjerg. Stenen er af larvikit, og er ført hertil af isen fra det sydlige Norge under næstsidste istid. Mørupstenen skønnes at veje omkring 400 ton. Fra Bliddalvej er der offentlig adgang til stenen, hvis overflade er gravet delvis fri.

21 Store Skjernå Kanal
Den betydeligste engvandingskanal i Danmark blev Skjern Å Nørrekanal, som blev projekteret af E.M.Dalgas i 1871-72. Kanalen begyndte ved Rind Ås udløb ved Nedergreen og sluttede 23 km længere vestpå ved Ahlergårde nær Borris. Vandet kommer dels fra en opstemning af Rind Å, dels via en hjælpekanal fra Skjern Å. Anlægget blev Danmarks største og kunne bevande 1100 ha. Efter nogle km ledes kanalen op på selve hedefloden, som omdannedes til frugtbar kunstenge. I dag benyttes vandet til markvanding med moderne vandingsmaskiner, men ved Tarp og ved Drongstrup ved Sdr. Felding drives endnu to overrislingsanlæg som demonstration. Langs sydsiden af Skjern Å ses Sandfeld-Hesselvig Kanalen, opført 1870-71. I årene 1877-79 indrettede Hedeselskabet engvandings skole og forsøgsstation (22) på Hesselvig Enggård.

24 Vandværksskovene (Se oversigtskort)
Herning Kommune og Energigruppen Jylland har i samarbejde plantet skov på kildepladserne ved Nr. Lindvej og Vester Lindvej. Skovene er plantet i 1996 og 1997, og har til formål at sikre kildepladserne mod brug af pesticider. Fra kildepladserne leveres ca 30% af drikkevandet til de 100.000 forbrugere, som Energigruppen forsyner. Skovene er tilrettelagt mhp. både at tilgodese en ordentlig vandforsyning, men også at kunne tilfredstille behovet for en skovtur og for at berige natur- og dyreliv.

DYRE- OG PLANTELIV PÅ STRÆKNINGEN

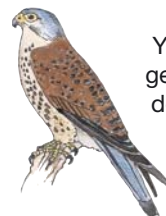
Rådyr

Udbredt og almindelig i området. Rådyr ses bedst i det åbne landskab i morgen- og aften-timerne. Danner mindre flokke om vinteren, men færdes ellers mest alene.

Ræv

Meget almindelig i det meste af landet. Om sommeren er den mest aktiv om aftenen, om vinteren også om dagen.

Tårnfalk

Yngler i området. Bruger gerne en højt placeret redekasse. Føde hovedsagelig mus. Delvis trækfugl.

Halemejsen

Yngler her i området. Reden er en kugle af mosser med indgang øverst på siden. Delvis trækfugl.

Isfugl

Fåtalig, men yngler her i området. Reden befinder sig i åbrinken. Føden er fisk og vandinsekter. Delvis trækfugl.

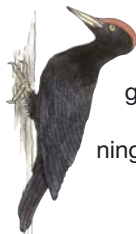
Bjergvipstjært

Sjælden, men yngler i området, og altid nær vand. Reden består af strå, rodtrævler, blade og dyrehår. Delvis trækfugl.

Vandstær

Yngler ved strømmende vandløb. Reden er primært af mos og anbringes nær vandet. En meget sjælden ynglefugl, ofte vintergæst.

Sortspætte

Fåtalig, yngler i området i gamle træer. Reden hugges ud i træstammer, indflyvningshullet er ovalt. Standfugl.

Laks

Ret sjælden i danske vandløb, men der findes en pæn bestand i Rind åsystem. Gydetid: nov./jan.

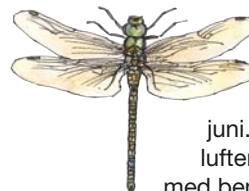
Gedde

Rovfisk, der lever i fersk- og brakvand. Gyder på lavt vand i april-maj.

Stalling

Kræver rindende rent vand og lever af insekter og andre smådyr. Gydetid: april/maj.

Guldsmed

Almindeligt forekommende, ses fra midt i juni. Fanger insekter i luften, som den griber med benene. Larver lever i vand.

Døgnflue

Larven lever på bunden af svagt rindende vand. Det voksne insekt tager ingen næring til sig, og lever som navnet siger kun et døgn.

Nældens Takvinge

Overvintrer og træffes fra marts til juli. Æg og larver findes på brændenælder. Ny generation fra slutningen af juli.

Majgøgeurt

Tilhører orkidefamilien. Blomstrer i maj/juni, og vokser i fugtige enge. Planten er fredet.

Gul iris

Flerårig plante, vokser ved søer og vandløb. Ses ofte i store mængder i afsnørede åløb. Blomstrer i juni/juli.

Gederams

Flerårig plante. Blomstrer i juli/august. Laver frøsætning med flyvehår. Ses ofte som pionérplante i skovrydninger.

Tidsler

Mange forskellige arter. Giver skjulesteder og mad til smådyrsfauna, herunder mange forskellige sommerfugle. Blomstrer fra juli.

ADGANGSREGLER

Adgangen er underlagt Naturbeskyttelseslovens bestemmelser.

Arealerne er overvejende privatejede. Da hovedparten af stierne er etableret som ubefæstede stier med henblik på at publikum får de bedst mulige oplevelser, er nedenstående gældende:

Adgang sker på eget ansvar.

Hunde skal føres i snor.

Der er adgang på stierne fra kl. 7 til solnedgang, og ophold må ikke finde sted inden for 150 m fra beboelses- og driftsbygninger.

Færdsel til fods må ske ad stier og anlagte veje.

Færdsel på cykel kun ad befæstede stier og anlagte veje.

Færdsel til hest er ikke tilladt på stierne og ellers alene efter ejerens anvisninger.

Ejeren kan forbyde adgang på dage, hvor der holdes jagt, eller i områder, hvor der foregår intensivt skov- og/eller landbrugsarbejde.

Færdsel på arealer med landbrugsafgrøder er ikke tilladt.

Overnatning kan kun ske efter aftale med lodsejeren.

Anvendelse af åben ild er ikke tilladt på arealerne.

Tobaksrygning er ikke tilladt i tidsrummet 1. marts til 31. oktober.

Færdsel og ophold bør ske med mindst mulig forstyrrende effekt til glæde for vildt og andre gæster.

Fiskeri, sejlads og badning er ikke tilladt uden lodsejerens tilladelse.

SIGNATURFORKLARING

Afmærket
befæstet sti

Skovdiger

Afmærket
trampesti

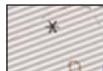
Engvanding

Gul og blå
stisystem
v. Birkebæk

Cykelruter

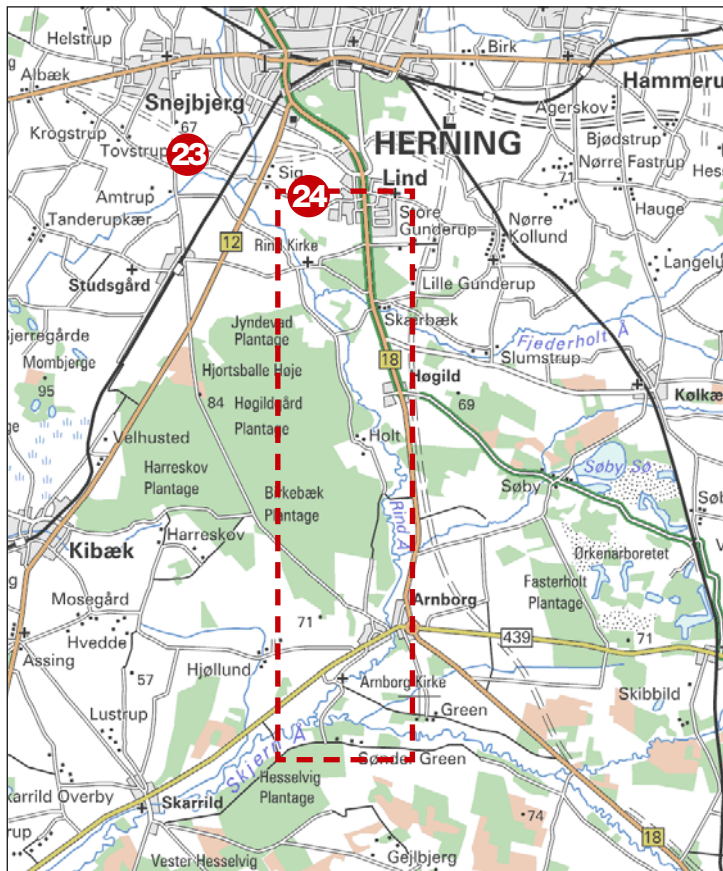

Offentligt
ejede arealer

Kanoplads

Yderligere oplysninger kan fås ved:

Herning Kommune, Parkafdelingen
 Torvet, 7400 Herning,
 Tlf. +45 96 28 28 28, Fax +45 96 28 29 89
www.herning.dk, e-mail: teknik@herning.dk
www.visitherning.com

Det samlede naturpleje og formidlingsprojekt
 er støttet af:

Miljøafdelingen, 1998-2001
 Ringkjøbing Amts Landskabsafdeling, 1999-2000
 Miljøministeriet, "Den Grønne Jobpulje", 1998-2001
 EU's "Landdistriktsmidler", 2002
 Direktoratet for Fødevareerhverv, 2002
 Herning Museum, 2002
 Herning Kongres- og Turistbureau, 2002
 Parkafdelingen, 2000-2002

TEKNIK OG MILJØ